

ДОМ ЗА НЕЗБРИНУТУ ДЈЕЦУ У НОВОМ САДУ**NEGLECTED CHILDREN'S HOME IN NOVI SAD**Тања Тошић, *Факултет техничких наука*, Нови Сад**Област – АРХИТЕКТУРА**

Кратак садржај – На одабраној локацији у Новом Саду предлаже се архитектонско рјешење Дома за незбринуту дјецу. Савремена организација ове установе треба имати за циљ, да својим просторима понуди адекватну и природну средину која одговара свим потребама ове дјеце. Извршена је анализа постојећег стања локације, детаљнија анализа типологије облика и организације простора, у складу са правилима и принципима везаних за овај вид становања.

Кључне речи: Архитектура домова, Домови за незбринуту дјецу, амбијентални простори

Abstract – Architectural solution of Neglected Children's home is proposed at the selected location in Novi Sad. The modern organization of this institution should aim to offer its spaces an adequate and natural environment that meets all the needs of these children. Existing condition of the location, typology of shapes and organization of space in accordance with the rules and principles related to this type of living are analyzed in detail.

Key words: Home architecture, Neglected Children's home, ambiental space

1. УВОД

Пројектовати простор који је специјално намијењен дјечијем узрасту веома је комплексан задатак, а пројектовати тај исти простор за дјецу која су на било који начин остала без родитељске бриге још је компликованији и осјетљивији.

Веома је важно да простор у коме бораве, живе и одрастају наша дјеца, а поготово дјеца лишена родитељског старања, буде здрав, флексибилан, једноставан, да омогући раст, развој и напредак сваког појединца. Циљ овог пројекта јесте да се на најбољи начин квалитетном архитектуром надомјести недостатак породичног дома.

Током формирања дјечијег простора, треба имати на уму да су то дјеца која желе своју слободу, дјеца која се играју, друже и уче, и у складу са тим их никако не смијемо одвајати нити изоловати од околног свијета и друштва, што је још један важан фактор пројектовања и планирања оваквих простора.

НАПОМЕНА:

Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је био доц. др Марко Тодоров.

Пројекат Дома за незбринуту дјецу у Новом Саду представља једну отворену студију становања са циљем стварања животног простора у виду амбијента који својом функцијом и формом подржава осјећај дома – осјећај сигурности и припадности.

Циљ пројекта представља стварање што природнијих и здравијих услова живота и успостављање једне пријатељске и охрабрујуће животне средине, која ће у великој мјери омогућити једнаке услове живота одрастања дјеце као што их имају и њихови вршњци.

2. ДОМОВИ ЗА НЕЗБРИНУТУ ДЈЕЦУ

Улога дома је да, у сарадњи са надлежним центром за социјални рад, као органом старатељства, обезбиједи социјалну бригу, здравствену и правну заштиту, васпитно-образовни процес за свако дијете [1].

Улога дома је да адекватно припреми младог човјека за будући самосталан живот, да обезбиједи осјећај дома у ком доминира блискост, осјећај припадности и осјећај заштићености. Дом треба да испуни потребе које су исте за свако дијете и да истовременом развије карактеристике дјеце по којима се разликују – свако дијете је посебно и јединствено на свој начин.

Узроци и околности због којих долази до друштвеног и социјалног ангажовања су многобројни. Ситуације када родитељи нису физички присутни, или су спријечени у вршењу своје родитељске дужности, једни су од разлога због којих дјеца постају корисници права и услуга у систему социјалне заштите.

Закон о породичним односима и Закон о социјалној заштити за дијете које нема живе родитеље или је непознато њихово боравиште, чији су родитељи непознати или дете чији родитељи стално или привремено не извршавају своје родитељске дужности дефинишу као – *дијете без родитељског старања* [2].

Дијете чији је развој ометен породичним приликама – је дијете чији родитељи због несређених породичних односа или других разлога нису у могућности да му обезбиједи одговарајуће услове за психички и физички развој, васпитање и образовање [3].

2.1. Основни видови социјалне заштите

Друштво као заједница има задатак да свакој особи, нарочито дјеци, пружи срећно дјетињство и омогући све потребне услове за нормалан живот и развој.

Циљеви социјалне заштите дјеце, остварују се пружањем активности које предупређују, умањују или отклањају проблеме са којима се дјеца сусрећу.

Основни видови заштите дјеце без родитељског старања су:

- *Старатељство* – представља посебан облик породично-правне заштите намијењен дјечи којој је у одређеним животним ситуацијама потребно правно заступање.
- *Смјештај у хранитељске или сродничке породице* – вид заштите дјетета које привремено не може да живи са својим родитељима.
- *Смјештај у домове* – услуга домског смјештаја пружа се дјечи и младима чије се потребе не могу задовољити у оквиру биолошке или хранитељске породице.
- *Усвајање* – овај вид заштите је најоптималнији и најбољи за дјecu без родитељског старања.

Према закону о социјалној заштити, право на смјештај имају:

- *Дјеца без родитељског старања*
- *Дјеца ометен у развоју*
- *Дјеца у сукобу са законом*

2.2. Домско збрињавање дјеце

У зависности од организације и начина функционисања постоји неколико врста домова. Карактеристике по којима се домови разликују су: просторна организација, опремљеност, тј. за који узраст је намијењен дом, начин рада институције и др.

Основни видови домског смјештаја су:

- *Домови класичног типа* – установе интернатског типа
- *Домови за одојчад и малу дјецу*
- *Домови породичног типа*

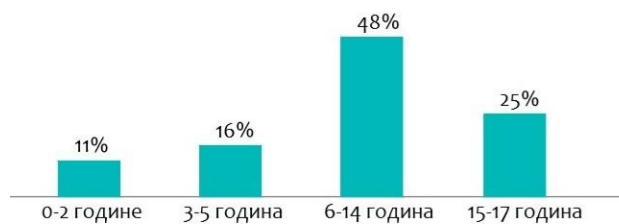
Домови породичног типа као вид установе подијељен је у мање мјешовите групе – породице, које имају своје васпитаче. Предност оваквог вида становања јесте ближи осјећај стварног дома јер је свака група подијељена у посебан стан или јединицу.

Недостатак оваквог начина рада показао је да се не остварује колективно васпитање на нивоу цијеле домске заједнице и да се дјеца често међусобно изолирају од осталих.

Ипак, овај проблем је рјешив уз низ малих активности које ангажују цијелу заједницу и на тај начин им омогући заједничку комуникацију.

3. СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ

Подаци о дјечи у систему прикупљени су из следећих институција социјалне заштите: Центра за социјални рад, установе за смјештај, Министарства за рад и др. Подаци су намијењени да укажу на проблеме који изискују дјеловање система социјалне заштите и друтва у цјелини. Према статистичким подацима из 2017. године, највећи удио дјеце је основношколског узраста, чак 48% (графикон бр.1).

Графикон бр.1: Удио дјеце корисника социјалне заштите према узрасту [4]

Дјеца издвојена из породице зависно од случаја одлазе у хранитељске или сродничке породице, проналазе своје мјесто у дому или прихvatној станици. Графикон бр.2 показује број дјеце под старатељством према врсти смјештаја.

Графикон бр.2: Број дјеце под сталном старатељском заштитом [5]

Услуге домског или породичног смјештаја у систему социјалне заштите користило је укупно 6.177 дјеце, што се види на графикону бр.3.

Графикон бр.3: Број дјеце који користи услуге домског или породичног смјештаја [6]

Наведени нумерички показатељи јасно указују у којој мјери дјеца зависе од друштва и колико им је потребна помоћ. Такође, ова статистика указује на потребе нових простора намијењених становању ових корисника.

4. ДОМОВИ У СРБИЈИ

Услови смјештаја дјеце и стручног особља, смјештајни капацитет, материјални положај дома, опремљеност, начин рада, садржаји и организација, медицинска нега и хигијена представљају само неколико битних аспеката који су важни за правилно функционисање домова.

Највећи проблем свих установа у Србији представља њихов материјални положај. Недостатак основних средстава доводи у питање квалитет живота дјеце, квалитет васпитања и образовања, као и сам опстанак и развој домова.

Недостатак који је примијетан у многим домовима широм Србије јесте недостатак смјештајног капацитета, нефункционалност самих објеката, а понекада и потпуно одсуство потребних просторија за нормално функционисање.

4.1. СОС Дјечије село "Др Милорад Павловић", Сремска Каменица

Дјечије село у Каменици, отворено 1975.године, по типу и начину рада спада у најоптималније и најповољније установе у земљи. Установа пружа оптималне услове за живот и рад својих штићеника. У оквиру комплекса налази се 13 типских кућица у којима је смјештено 164 дјецe (капацитет дома 164). Највећи број дјецe је узроста од 7 до 14 година.

Установа је специфична по организацији простора и живота дјецe као и начину становања. Свака кућа представља комплетно опремљен стан, са свим просторијама у којима борави 12 дјецe, као права породица. Двије куће представљају једну функционалну цјелину а о дјеци брину два васпитача која раде у смјенама и по три његоватељице.

У васпитном раду се акценат ставља на стварање праве породичне атмосфере, учење дјецe породичном шивоту у коме свако дијете има своје мјесто.

5. ПРОЈЕКАТ ДОМА ЗА НЕЗБРИНУТУ ДЈЕЦУ У НОВОМ САДУ

На основу истраживања постојећих објеката сличне намјене, може се издвојити неколико фактора који ће знатно утицати на даљи начин функционисања овог објеката. Објекти оваквог типа најчешће су смјештени у мирнијим зонама града – зонама предграђа. Положај објекта који је ближи природи и у контакту са зеленилом, обезбјеђује здравије окружење за раст и развој дјецe. Такође, потребно је успоставити и функционалну повезаност дома са самим мјестом у ком се налази као и предности које би друштво односно околина добила формирањем једног оваквог садржаја.

5.1. Анализа локације

Одабрана локација за овај пројекат налази се у градској четврти Новог Сада позната као Бистрица или Ново Насеље. Смјештена је западно од градског центра. Ново Насеље данас има око 36.000 становника које претежно живи у вишепородичним стамбеним објектима. Терен је претежно раван, улице простране са бицикличким стазама, а слободни простори пространи и богати зеленилом. Овај дио града је на задовољавајући начин повезан са центром града, градским аутобуским линијама.

Парцела на углу Бате Бркића и Булевара Бојводе Степе, једна је од локација која испуњава горе наведене факторе. Поред стамбених објеката, у окружењу се налази и Старачки дом, Обданиште, Основна школа и школа за дјецу ометену у развоју. Новопројектовани комплекс Дома за незбринуту дјецу условљен је орјентацијом и потенцијалним визурама унутар самог дома као визурама према околини. Присутност других објеката на парцели

условила је формирање комплекса у облику латиничног слова "Л".

5.2. Концепт

Полазне тачке за концепт и пројектовање овако специфичног програма биле су саме потребе дјецe, њихове активности, радне и животне навике, као и сама безбједност и сигурност која ће позитивно допринијети њиховом расту и развоју.

Организација овог простора треба да омогући заштиту и осјећај дома, али истовремено и да их усмјери и упуту на друштво и околину, да својим разним просторним активностима позитивно утиче на социјализацију дјецe.

Концепт комплекса замишљен је као једна полуотворена – полузатворена структура у којој се смјењују отворени и затворени простори. Дом за незбринуту дјецу чини осам стамбених јединица, један административни блок и безброј отворених простора који су повезани плочом – структура која овај комплекс спаја у цјелину визуелно а самим тим настаје и осјећај припадности једној групи.

5.3. Функционална организација простора

Новопројектовани комплекс Дома за незбринуту дјецу представља једну полуотворену слободностојећу структуру, сачињену од 9 објеката и неколико слободних површина, спртности По+П+2. Укупна површина цијелог комплекса износи 6.440м², док површина парцеле износи 9.686м².

5.4. Стамбене јединице

Новопројектована структура дома сачињена је од 8 типских стамбених јединица, капацитета укупно за 88 дјецe. Сваку јединицу чини група од 11 дјецe највише. Стамбене јединице посједују подрум, приземље и два спрата. Корисна површина сваке јединице износи 591.14м². Свака јединица посједује свој подрум гдје су смјештене све техничке просторије, оставе и вешерај.

Стамбена јединица подијељена је на приватни и заједнички дио. Заједнички дио представља једна просторија приземља која је намијењена за социјализацију дјецe. Намјена те просторије је у свакој јединици другачија, како би дјецу навела да ради неких активности напусте своју јединицу и забаву пронађу код других. Дом посједује укупно 8 таквих просторија за активности као што је: музички студио, библиотека са читаоном, мини биоскоп, простор за вјежбање, зона за игру и одмор, радионица са алатом/радионица за башту, сликарска радионица и играоница за млађе.

Приватни дио чине једнокреветне и двокреветне собе са купатилима за штићенике дома, затим двије просторије за васпитача и социјалног радника који је додијељен тој групи, дневни боравак и кухиња са трпезаријом која дјецу омогућава заједничко спремање хране уколико не желе да користе заједничку кухињу. Овакав распоред просторија доприноси дјецу осјећај дома и припадности једној заједници – која је налик породици.

Илустрација бр. 1: Приказ стамбене јединице

5.5. Административни блок

Административни блок просторно је постављен на самом углу двије улице, поред главног улаза, како би портир имао увид у доласке и одласке свих корисника дома, као и осталих становника овог насеља.

Јединица административног блока у односу на стамбену јединицу разликује се просторно и функционално. У подруму су смјештене све техничке просторије, док се у приземљу налази велика кухиња за спремање хране са свим потребним додатним просторијама и заједничка трпезарија/менза. На спрату се налази и мала амбуланта за хитне случајеве као и двије собе за његу уколико је неко од дјеце болестан, те му је потребна њега и надзор 24 сата дневно. Остале просторије су намијењене радницима управе дома. У склопу управе налази се и савјетовалиште као и просторија за пријем родитеља. У склопу блока налази се и просторија за волонтере који свакодневно доприносе једноставнијем функционисању дома.

5.6. Отворени заједнички простори

Организацијом стамбених јединица у различитим дијеловима парцеле, настале су различите отворене неизграђене површине које пружају интимност, разноликост и прије свега слободу кретања. Различити амбијенти ових простора подстичу дјецу на игру и дружење. Овакви простори својим обликом наговјештавају смисао овог дома – креативну, отворену заједницу у којој свако може пронаћи своје мјесто.

Илустрација бр. 2 и 3: Приказ заједничких отворених простора

Током одабира материјала водило се рачуна о њиховим физичким, и еколошким својствима као и о психолошком утицају избора материјала и боје на дјецу. Приликом пројектовања уложен је велики труд како би се постигао дуалитет функције овог објекта који би се осликао на фасади самог објекта.

Приземља су рађена у бетону (који осликава заједничке просторе) како би дјеца несметано могла да шарaju и цртају по зидовима, да покажу своју креативност и унесу живота у своје просторе. Са друге стране, спратови су рађени у демит фасади, бијеле боје, како би се нагласило становање и приватни дио у односу на заједнички простор. Дрвена столарија доприноси топлом осјећају самог дома.

5.7. Закључак

Дом за незбринуту дјецу представља једну веома специфичну установу гдје се простори становања и образовања међусобно спајају и преклапају.

Савремена организација ове установе треба имати циљ, да својим просторима понуди адекватну и природну средину. Овакав концепт простора представља један динамичан и разигран архитектонски пројекат.

Циљ самог пројекта био је креирање простора који ће бити прилагођен корисницима овог простора, понудити активан и удобан боравак и који ће их касније увести у друштвени живот са правим врједностима.

6. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Невенка Жегарац, У лавиринту социјалне заштите (поуке истраживања о деци на породичном и резиденцијалном смештају), Универзитет у Београду-Факултет политичких наука, Београд, 2014.
- [2] Члан 26. закон о социјалној заштити и материјалном обезбеђењу породице
- [3] Члан 26. закон о социјалној заштити и материјалном обезбеђењу породице
- [4],[5],[6] „Деца у систему социјалне заштите 2017,“ Републички завод за социјалну заштиту, Београд 2018

1. Др Марко Младеновић, Домски смјештај као облик непосредне дечије заштите, Београд, 1973.
2. Положај деце у установама социјалне заштите у Србији, Југословенски центар за права детета, Београд, мај 2001.

Кратка биографија:

Тања Тошић рођена је у Бијељини 1993. године. Основне академске студије завршила је 2017. године на Факултету техничких наука у Новом Саду из области Архитектура и урбанизам. Исте године уписује Мастер академске студије, модул Архитектонско и урбанистичко пројектовање.